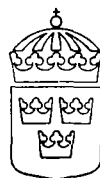

Justitiekommitténs betänkande

1985/86: 35

om anslag till utredningar m. m.
(prop. 1985/86: 100, bil. 4, A 3, jämte
motioner)

JuU
1985/86: 35

ANDRA HUVUDTITELN

Justitiedepartementet m. m.

Utredningar m. m. Regeringen har i proposition 1985/86: 100 bilaga 4 (justitiedepartementet) under punkt A 3 (s. 32) föreslagit riksdagen att till Utredningar m. m. för budgetåret 1986/87 anvisa ett reservationsanslag av 19 500 000 kr.

Motioner

I motion 1985/86: Ju222 av Alf Svensson (c) hemställs, såvitt nu är i fråga, att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna den kristna etikens betydelse för en minskning av antalet brott (yrkande 1).

I motion 1985/86: Ju601 av Allan Ekström (m) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådan ändrad lydelse av 1 kap. 7 § brottsbalken att allmänpreventionen tillmäts större vikt och betydelse än vad som nu är fallet.

I motion 1985/86: Ju605 av Allan Ekström (m) hemställs att riksdagen hos regeringen begär att bötesstraff skall kunna verkställas genom uppbörd.

I motion 1985/86: Ju606 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) hemställs, såvitt nu är i fråga,

– att riksdagen beslutar att 8 kap. 4 § brottsbalken skall ges den lydelse som förordats i motionen (yrkande 11).

– att riksdagen beslutar att med ändring av nuvarande regler återgå till tidigare ordning med villkorlig frigivning från fängelse efter två tredjedelar av strafftiden (yrkande 12).

– att riksdagen beslutar att hos regeringen begära ett förslag till försöksverksamhet med samhällstjänst som alternativ till fängelsestraff (yrkande 14).

I motion 1985/86: Ju607 av Ulf Adelson m. fl. (m) hemställs, såvitt nu är i fråga,

– att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om statens ansvar för att skydda medborgarna mot brott (yrkande 1).

– att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om allmänpreventionens brottsavhållande betydelse (yrkande 2).

– att riksdagen beslutar att ändra 8 kap. 4 § brottsbalken på sätt som anges i motionen (yrkande 3).

– att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om strängare straff vid vanebrottslighet (yrkande 9).

– att riksdagen beslutar ändra brottsbalken och lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt så att den obligatoriska villkorliga frigivningen upphävs (yrkande 10).

– att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om stramare skyddstillsyn (yrkande 11).

– att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om villkorligt fängelse (yrkande 12).

– att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om nya former för frivård (yrkande 13).

I motion 1985/86: Ju608 av Göran Ericsson (m) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om vikten av att institutet villkorlig dom inte skall utgöra en fristående påföljd, utan att den bör vara en villkorlig eftergift av en utmätt frihetsberövande påföljd.

I motion 1985/86: Ju609 av Bengt Harding Olson (fp) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag om sådan ändring i brottsbalken som i motionen anförts om preskriptionstidsberäkning vid stöldbrott.

I motion 1985/86: Ju614 av Karin Söder m. fl. (c) hemställs, såvitt nu är i fråga,

– att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om påföljder vid våldsbrott (yrkande 2).

– att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag om införande av försöksverksamhet i fråga om påföljden samhällstjänst i enlighet med vad som anförts i motionen (yrkande 11).

– att riksdagen beslutar att de före den 1 juli 1983 gällande reglerna för villkorlig frigivning åter skall gälla (yrkande 13).

I motion 1985/86: Ju622 av Bo Lundgren (m) och Hans Petersson i Röstånga (fp) hemställs att riksdagen hos regeringen begär en översyn av varusmuggningslagen enligt vad som anförts i motionen.

I motion 1985/86: Ju703 av Marianne Karlsson (c) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att samhället bör ta vara på och skydda uppgiftslämnare som hjälper myndigheterna att beivra brott och upprätthålla god samhällsordning.

Medelsberäkningen

Regeringens förslag under detta anslag innebär en ökning med 3 milj. kr. i förhållande till anslaget för innevarande budgetår. Av det föreslagna anslaget beräknas högst 0,8 milj. kr. för fortsatt utredning om rättsväsendets informationssystem (RI).

I propositionen uppger departementschefen att tre nya kommittéer har tillsatts under år 1985 och att under året fyra kommittéer har slutfört sina uppdrag.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag till medelsanvisning.

*Påföljdsfrågor**Inledning*

I detta avsnitt behandlas ett antal motionsvägen väckta frågor rörande det straffrättsliga påföljdssystemets utformning och innehåll. Som en allmän bakgrund till dessa frågor skall här nämnas följande.

Vid införandet av det nuvarande påföljdssystemet i brottsbalken (BrB) var en av huvudlinjerna att söka begränsa användningen av frihetsstraff, samtidigt som underlag skapades för en ordning som innebar att kriminalvård i frihet skulle kunna tillämpas i största möjliga utsträckning. Det samma gäller de reformer beträffande påföljdssystemet som tid efter annan har beslutats efter tillkomsten av BrB och vid vilka inriktningen i stor utsträckning varit att avkorta längden på de frihetsberövanden som ändå måste göras.

Enligt BrB är påföljderna för brott dels de allmänna straffen böter och fängelse samt disciplinstraff för krigsmän, dels villkorlig dom, skyddstillsyn och överlämnande till särskild vård. Straffskalorna för brotten omfattar bara de allmänna straffen.

Vid val av påföljd skall domstolarna med iakttagande av vad som krävs för att upprätthålla allmän laglydnad fästa särskilt avscende vid att påföljden skall vara ägnad att främja den dömdes anpassning i samhället (1 kap. 7 § BrB).

Böter ådöms i dagsböter eller direkt i pengar (penningböter) (25 kap. 1 § BrB). *Fängelse* ådöms på viss tid eller på livstid. Fängelse på viss tid får normalt inte överstiga tio år. Den minsta tid som får ådömas är 14 dagar (26 kap. 1 § BrB). – Den som har dömts till fängelse på kortare tid än två år skall i princip alltid friges villkorligt när halva strafftiden har avtjänats; minst två månader måste dock alltid ha avtjänats (26 kap. 6 § BrB). Om straffet är fängelse i lägst två år får i vissa fall villkorlig frigivning inte ske förrän två tredjedelar av strafftiden har avtjänats (26 kap. 7 § BrB).

Villkorlig dom får meddelas för brott som har fängelse i straffskalan, om det inte med hänsyn till den tilltalades personliga förhållanden finns grundad anledning att befara att han kommer att göra sig skyldig till fortsatt brottslighet. Sådan dom får inte meddelas om brottets svårhet eller andra allmänpreventiva skäl hindrar det (27 kap. 1 § BrB). För den dömda gäller en prøvotid av två år. Villkorlig dom får kombineras med böter.

Skyddstillsyn får meddelas för brott som har fängelse i straffskalan, om det med hänsyn till den tilltalades personliga förhållanden finns anledning att anta att påföljden kan bidra till att han avhåller sig från fortsatt brottslighet. Om det lindrigaste straff som är föreskrivet för brottet är fängelse i ett år eller mera får skyddstillsyn ådömas bara om det finns särskilda skäl till det (28 kap. 1 § BrB). Skyddstillsynen kan kombineras med böter eller med fängelse i lägst 14 dagar och högst tre månader. Skyddstillsynen fortgår under en prövotid av tre år (28 kap. 4 § BrB). Under det första året av prövotiden skall den vara förenad med övervakning (28 kap. 5 § BrB).

Påföljden *överlämnande till särskild vård* innebär att den tilltalade blir föremål för vård enligt särskild lagstiftning härom (31 kap. BrB).

Som framgår av redogörelsen i budgetpropositionen (s. 26–29) pågår det, med utgångspunkt i överväganden inom kommittéväsendet, ett reformarbete som gäller en tämligen betydande omvandling av påföljdssystemet.

Frågan om användningen av frihetsstraffet har varit föremål för en allsidig översyn av *fängelsetraffkommittén*. Kommitténs slutliga överväganden i de huvudsakliga frågorna har redovisats i det nyligen framlagda huvudbetänkandet (SOU 1986: 13–15) Påföljd för brott. I betänkandet behandlas bl. a. frågor om straffskalor, påföljdsval, straffmätning och villkorlig frigivning.

I betänkandet redovisas ingående överväganden rörande allmänpreventionen och individualpreventionen, och den uppfattningen framförs att hänsyn härtill inte skall tillmätas vikt vid utformningen av straffskalorna för de olika brotten; straffskalorna bör i stället baseras på brottens svårhet eller förkastlighet (straffvärde). De allmänpreventiva aspekterna tillmäts grundläggande betydelse för beslut om kriminalisering av en gärning.

I fråga om påföljdsbestämningen förordas att domstolarna inte skall tillerkänna vare sig allmän- eller individualpreventiva hänsyn någon självständig betydelse i det enskilda fallet. Grundtanken är härvid att öka förutsebarheten och enhetligheten i de straffrättsliga avgörandena. Förslagen i betänkandet kännetecknas av en strävan att få till stånd en minskad användning av fängelsestraffet och att avkorta längden på de straff som döms ut.

Mera i detalj omfattar förslaget i betänkandet bl. a. förändringar av institutet villkorlig frigivning. Förslaget innebär att villkorlig frigivning skall ske obligatoriskt för alla intagna efter en och samma kvotdel, som skall vara två tredjedelar av strafftiden. Minimitiden för erhållande av villkorlig frigivning skall således slopas helt. Förslaget i denna del skall ses mot bakgrund av bl. a. att det allmänna minimum för fängelsestraff föreslås höjt från nuvarande 14 dagar till en månad. Ett avskaffande av minimitiden har också betydelse för den reglering som föreslås beträffande den verkan som tidigare brottslighet skall ha vid påföljdsbestämningen för nya brott. I detta hänseende föreslås nämligen att tidigare brottslighet inte skall få påverka straffmätningen för det nya brottet i de fall fängelse ådöms. Återfallet skall i dessa fall i stället regleras endast genom förverkande av villkorligt medgiven frihet.

Den allmänna begränsningen av användandet av fängelsestraff som eftersträvas i betänkandet har tagit sig uttryck i framför allt förändringar i straffskalorna. Förslaget innebär att straffskalorna i många fall sänks även utöver vad som krävs för att inte övergången till tvåtredjedelsfrigivningen skall orsaka längre anstaltstider.

När det gäller synen på de olika brotten anses t.ex. att straffvärdet för de rena förmögenhetsbrotten utom skadegörelsebrotten allmänt sett är för högt och således bör sättas lägre. Vidare förordas att straffvärdet för brott mot den personliga integriteten, främst våldsbrotten, sätts högre än för närvarande. — Beträffande övriga brott föreslås t.ex. att skadegörelsebrotten uppvärderas. De allmänfarliga brotten ligger kvar på hög nivå. På brott mot miljön anläggs en strängare syn. När det gäller narkotikabrotten ligger straffskalorna i princip fast. De följer alltså varken med i den allmänna sänkningen av nivån på straffen eller i den sänkning som föranleds av övergången till tvåtredjedelsfrigivning. Detta innebär att straffvärdet hos de grova narkotikabrotten höjs.

Den försiktiga sänkning av den allmänna nivån på straffen som förordas tar sig till inte obetydlig del uttryck i en utvidgning av bötesstraffets användningsområde. Sålunda föreslås att böter, ofta med höga minima, införs som nya minimistraff i en hel del straffskalor där minimistraffet för närvarande utgörs av allmänna fängelseminimum. Avsikten är att höga böter skall ersätta fängelsestraff på kortare tid än en månad. Även skydds-tillsyn och villkorlig dom jämte böter kommer i vissa fall att ersättas med enbart böter. Exempel på införande av böter i straffskalor där böter för närvarande inte finns är stöld och misshandel. Vissa brott görs också om till rena bötesbrott. Sådän ändring vidtas exempelvis i straffskalan för snatteri.

Den i betänkandet framförda grundtanken om att öka förutsebarheten och enhetligheten i de straffrättsliga avgörandena har tagit sig uttryck i bl. a. särskilda bestämmelser om påföljdsval och straffmätning som upptagits i två nya kapitel i BrB. I fråga om straffmätningen har strävan varit att i största möjliga utsträckning lagfästa nuvarande straffmätningsspraxis. Utgångspunkten vid straffmätningen skall vara det begångna brottets straffvärde, vilket bestäms av brottets svårhet med särskild hänsyn till den skada eller fara som gärningen inneburit och gärningsmannens skuld sådan den kommit till uttryck i gärningen. Härefter skall inverka de omständigheter som ökar resp. minskar straffvärdet. Det rör sig här om omständigheter som är hänförliga till brottet. Vidare regleras hur gärningsmannens personliga förhållanden och omständigheter som tillkommit efter brottet skall påverka straffmätningen. Dessa faktorer skall vägas in i mildrande riktning vid bestämmande av påföljden, och detta i minst samma utsträckning som i dag.

Vad gäller återfallets betydelse innebär förslaget att återfall på samma sätt som i dag skall kunna påverka påföljdsvalet. Vidare skall återfall kunna verka skärpande när bötesstraff ådöms och även påverka frågan om övergång från böter till fängelse i fall då straffskalan för ett brott inrymmer båda dessa påföljder. Nyheten i förslaget är att när fängelse ådöms för det nya brottet eller brotten tidigare brottslighet inte skall få påverka den nya

straffmätningen. Straffskärpning vid återfall bör i denna situation som förut nämnts komma till stånd endast genom förverkande av villkorligt medgiven frihet. Fängelsestraffet för det nya brottet bör således bestämmas utan hänsyn till den tidigare brottsligheten.

I sammanhanget bör också pekats på det arbete som *förmögenhetsbrottsutredningen* har gjort. Utredningen lade redan i september 1983 fram betänkandet (SOU 1983: 50) Översyn av lagstiftningen om förmögenhetsbrott utom gäldenärsbrott. Betänkandet har dock ännu inte lett till något reformprojekt av den omfattning som föreslagits.

Frivårdskommittén (Ju 1979:05) har avlämnat två betänkanden. Det första, delbetänkandet (SOU 1981:90) Frivårdspåföljder, innehöll bl. a. förslag om att påföljden *villkorligt fängelse* skulle införlivas med BrB:s påföljdssystem. Domstolen skulle enligt förslaget vid ådömande av fängelsestraff kunna bevilja anstånd med verkställigheten av hela eller en del av straffet under en prövotid. Ny brottslighet under denna tid skulle regelmässigt föranleda att anståndet förverkades och straffet verkställdes. Påföljden skulle förekomma antingen med eller utan övervakning.

I samma betänkande lämnade kommittén ett visst förslag om s. k. *intensivövervakning* i samband med skyddstillsyn.

I en proposition år 1983 med förslag om bl. a. nya regler för villkorlig frigivning och kriminalvård i frihet (prop. 1982/83:85, JuU 26, rskr. 241) förordade justitieministern att det tills vidare borde avvaktas med att ta slutlig ställning till om påföljden villkorligt fängelse borde införas i straffsystemet. Som skäl anfördes att det innan både fängelsestraffkommittén och frivårdskommittén hade slutfört sina resp. arbeten saknades möjligheter att på grundval av ett fullständigt beslutsunderlag få överblick över hur hela påföljdssystemet i framtiden borde vara utformat (prop. s. 62).

I samma proposition avvisades förslaget om att införa särskilda regler om intensivövervakning. Den dömdes behov under övervakningstiden skulle alltjämt bli avgörande för graden av övervakningens intensitet (prop. s. 84 ff). Departementschefens nu redovisade ställningstaganden lämnades av riksdagen utan erinran i 1983 års lagstiftningsärende.

Frivårdskommittén har därefter år 1984 avgett sitt slutbetänkande (SOU 1984: 32) Nya alternativ till frihetsstraff. I betänkandet valde kommittén att inte på nytt lägga fram sitt förslag rörande villkorligt fängelse i dess helhet. Som skäl anfördes att ett genomgående drag vid remissbehandlingen av förslaget hade varit att det ansågs minska överskådligheten i påföljdssystemet och skapa risker för en ojämn rättstillämpning. I stället behandlade kommittén frågan om konstruktionen villkorligt fängelse kunde användas vid utformningen av nya alternativ till frihetsstraff, dvs. samhällstjänst och kontraktsvård.

Kommittén föreslog att *kontraktsvård* skall införas som en straffrättslig reaktion i det svenska påföljdssystemet och knyts till den av kommittén tidigare föreslagna påföljden villkorligt fängelse. Enligt förslaget skall kontraktsvård användas i stället för fängelsestraff på högst två år och användas för missbrukare av alkohol eller narkotika som är i behov av vård för sitt missbruk och är villiga att undergå sådan vård enligt en särskild vårdplan.

Däremot tog kommittén avstånd ifrån att *samhällstjänst* skulle införas i det svenska påföljdssystemet. Samhällstjänst beskrevs av kommittén (s. 67) som en straffrättslig reaktion som innebär att den dömd, utan att under samhällstjänsten eller i övrigt vara omhändertagen, på sin fritid under ett visst antal timmar utför oavlönat, samhällsnyttigt arbete. I en reservation till betänkandet förordade två ledamöter att påföljden samhällstjänst skulle införas på försök.

Betänkandet har remissbehandlats och övervägs nu inom justitiedepartementet. En proposition på grundval av betänkandet har förutskickats komma att bli avlämnad under första halvåret 1986.

Frågor med anknytning till fängelsestraffet m. m.

Yrkanden som rör fängelsestraffet och vissa därtill anknytande frågor om ansvar för brott upptas i fem motioner.

I motionerna 601 och 607 yrkas att allmänpreventionen måste ges ökad betydelse i påföljdssystemet. I den senare motionen upptas också ett yrkande om att staten genom strafflagstiftningen måste ta större ansvar för att skydda medborgarna mot brott samt att straffen vid vanebrottslighet måste skärpas.

I motion 606 förespråkas en återgång till den tidigare ordningen med villkorlig frigivning efter två tredjedelar av strafftiden. Ett yrkande av liknande innebörd upptas också i motion 614. I motion 607 begärs att den obligatoriska villkorliga frigivningen avskaffas.

I motion 614 förespråkas skärpta straff för våldsbrott.

I motion 222 framförs uppfattningen att den kristna synen på individens ocränkbarhet bör vara vägledande i lagstiftningen mot brott.

Som framgår av den redogörelse som har lämnats i det föregående pågår det ett betydande reformarbete som syftar till att ändra påföljdssystemet på ett förhållandevis ingripande sätt. Arbetet, som numera har sin tyngdpunkt i regeringskansliet, omfattar bl. a. utformningen av straffskalorna samt frågor rörande påföljdsval, straffmätning, villkorlig frigivning och andra därmed sammanhängande spørsmål. De frågor som har aktualiserats i motionerna är således i allt väsentligt föremål för beredning.

I sammanhanget vill utskottet framhålla att statsmakterna hittills inte kan anses ha tagit någon bestämd ståndpunkt till de berörda frågorna i hela deras vidd. Utskottet har för sin del vid ett flertal tillfällen under de senaste åren behandlat motionsförslag rörande påföljdssystemet; yrkandena har varit av liknande innebörd som flera av de nu aktuella. Utskottet har avstyrkt bifall till motionsyrkandena med hänsyn till pågående utredningsarbete på området (se JuU 1982/83: 30 s. 9, 1983/84: 20 s. 17, 1984/85: 38 s. 7). Riksdagen har beslutat i enlighet härmed.

Vägledande för utskottets ställningstagande när frågorna nu på nytt kommit upp till riksdagens bedömning bör vara det läge som reformarbetet beträffande påföljdssystemet för närvarande befinner sig i.

Mot den bakgrund som angetts ovan anser utskottet beträffande allmänpreventionens betydelse m. m. att motion 601 och motion 607 i denna del bör avslås.

Utskottet anser vidare såvitt gäller villkorlig frigivning att yrkandena härom i motionerna 606, 607 och 614 bör avslås.

Enligt utskottets mening bör inte heller yrkandet i motion 614 om straff för våldsbrott vinna riksdagens bifall.

Utskottet avstyrker med det anförda slutligen bifall till motion 222 i nu behandlad del.

Frågor med anknytning till frivårdspåföljder

I motionerna 607 och 608 förespråkas att påföljden villkorligt fängelse införs i det svenska påföljdssystemet.

I motion 607 förespråkas även att andra nya former av frivård, t. ex. intensivövervakning och kontraktsvård, införlivas med de svenska straffpåföljderna.

I motionerna 606 och 614 begärs förslag om införande av en försöksverksamhet med påföljden samhällstjänst.

I motion 607 begärs slutligen ett tillkännagivande om behovet av stramare regler vid återfall i brott under pågående prøvotid efter en dom på skyddstillsyn. Normalt bör enligt motionärerna skyddstillsynen vid ett återfall ersättas av annan påföljd.

Utskottet har vid flera tidigare tillfällen behandlat motioner om införande av påföljderna samhällstjänst och kontraktsvård. Motionsyrkandena har avstyrkts med hänvisning till bl. a. frivårdskommitténs arbete (JuU 1980/81: 4, 1981/82: 36, 1982/83: 30, 1983/84: 20) och senast (JuU 1984/85: 38) till att kommitténs förslag var föremål för överväganden i justitiedepartementet.

Utskottet har i dessa sammanhang emellertid också uttalat att det är viktigt att finna verkningsfulla alternativ till frihetsstraffet och att en önskvärd minskning av användningen av frihetsstraffet inte torde kunna komma till stånd förrän det inom påföljdssystemet finns att tillgå alternativ som bättre än de nuvarande tillgodoser de kriminalpolitiska behoven.

Frågorna om införande av samhällstjänst och kontraktsvård i det svenska påföljdssystemet är, som har framgått av utskottets inledande redogörelse, alljämt föremål för övervägande i regeringskansliet. Därmed övervägs också, som likaledes har framgått, frågan om villkorligt fängelse. Ett regeringsförslag är att vänta inom kort. Vad gäller frågan om särskilda regler om s. k. intensivövervakning har ett förslag härom relativt nyligen av regeringen bedömts som obehövt, och riksdagen har lämnat denna bedömning utan erinran.

Mot bakgrund av det anförda anser utskottet – som vidhåller sin tidigare redovisade uppfattning om behovet av nya alternativ inom påföljdssystemet – att riksdagen inte nu bör vidta någon åtgärd med anledning av motionsönskemålen om samhällstjänst, kontraktsvård, intensivövervakning och villkorligt fängelse. Utskottet avstyrker därför bifall till motion 606 i denna del, motion 607 i här aktuella delar, motion 608 och motion 614 i denna del.

Vad slutligen gäller yrkandet i motion 607 om en stramare strafftillämpning vid återfallsbrottslighet under pågående skyddstillsyn vill utskottet anföra följande.

Senare tiders kriminalpolitiska strävanden har, som berörts tidigare, präglats av intresset att begränsa användningen av fängelsestraffet. En viktig orsak härtill har varit den ökade medvetenheten om de ofta långtgående negativa sociala konsekvenser som fängelsestraffet medför för den enskilde. En följd av detta synsätt har blivit att domstolarna i det längsta avvaktar med att döma till frihetsberövande påföljd, om inte brottets art anses göra detta ofrånkomligt. Det kan alltså, som motionärerna har framhållit, t. ex. bli så att den som har ådömts skyddstillsyn kan lagföras igen, ibland flera gånger, för nya brott under prövotiden utan att domstolen finner anledning att undanröja skyddstillsynen och döma till fängelse.

Samtidigt anses även andra faktorer böra vägas in. Hit hör straffens brottsavhållande betydelse, såväl allmänpreventivt som individualpreventivt, liksom också allmänhetens förtroende för straffsystemet. Det uppfattas således som väsentligt att det verkligen blir en reaktion på ett brott som har begåtts.

Överväganden i fråga om bl. a. återfallens betydelse för straffet har, som utskottet har beskrivit utförligt i det föregående, nyligen lagts fram av fängelsestraffkommittén. Kommittéförslaget skall nu bli föremål för remissbehandling och beredning i regeringskansliet.

Mot bakgrund av att det framtida påföljdssystemet i stort alltså är under övervägande, anser utskottet att riksdagen inte nu bör ta någon ställning i sak utan bör avvakta ett samlat förslag från regeringen. Någon åtgärd med anledning av motionen är alltså inte påkallad. Utskottet avstyrker bifall till motion 607 i denna del.

Inbrott – grov stöld

I motionerna 606 och 607 förespråkas sådan lagändring att stöld genom inbrott i bostad skall bedömas som grov stöld. Syftet med motionsönskemålen är att markera samhällets inställning till den integritetskränkning som ett inbrott innebär.

Straffet för stöld är fängelse i högst två år (8 kap. 1 § BrB). Straffet för grov stöld är fängelse i lägst sex månader och högst sex år (8 kap. 4 § första stycket BrB). I 8 kap. 4 § andra stycket BrB föreskrivs att vid bedömande huruvida brottet är grovt särskilt skall beaktas om det avsett sak som någon bar på sig, om gärningsmannen varit försedd med vapen, sprängämne eller annat dylikt hjälpmedel eller om gärningen eljest varit av särskilt farlig eller hänsynslös art, avsett betydande värde eller inneburit synnerligen kännbar skada.

Bestämmelsen i 8 kap. 4 § BrB om grov stöld fick sin nuvarande utformning år 1976 (prop. 1975/76: 42, JuU 16, rskr. 111). Tidigare föreskrevs i 8 kap. 4 § andra stycket BrB att vid bedömande huruvida brottet var grovt särskilt skulle beaktas bl. a. om det förövats genom inbrott. Lagändringen år 1976 innebar att inbrott utgick bland de uppräknade omständigheter som särskilt skall beaktas vid denna bedömning. I stället tillfogades som en sådan omständighet att gärningen varit av särskilt hänsynslös art.

Syftet med den gjorda lagändringen rörande rekvisiten för grov stöld var att åstadkomma större restriktivitet när det gäller att bedöma en stöld som

grov; beteckningen grov stöld skall sålunda bara användas i sådana fall som efter en allsidig bedömning framstår som särskilt kvalificerade. I lagstiftningsärendet underströks att enbart det förhållandet att en stöld förövats genom inbrott inte bör få till följd att gärningen bedöms som grov stöld. Större avseende bör fästas vid det obehag och lidande som ett hänsynslöst tillvägagångssätt vid stölden medför än vid tillvägagångssättet som sådant. I förgrunden träder därvidlag, enligt vad som också framhölls, sådana förfaranden som innebär angrepp på den personliga integriteten eller störningar av vad som räknas till hemfriden. Beträffande inbrott som kvalifikationsgrund betonades vidare i förarbetena att det givetvis är av betydelse var och när inbrottet äger rum och att det är naturligt att ett inbrott i någons bostad bedöms som allvarligare än ett inbrott i ett vinds-kontor eller en lagerlokal.

Den domstolspraxis som föreligger på området innebär att en inbrotts-stöld i en bebodd lägenhet i princip bedöms som grov stöld (se bl. a. NJA 1976 s. 414 och NJA 1982 s. 102).

Utskottet har vid flera tillfällen behandlat motionsyrkanden som i allt väsentligt har överensstämt med de nu aktuella. Motionsyrkandena har avstyrkts (JuU 1980/81: 26 s. 5, 1983/84: 24 s. 16 f, 1984/85: 38 s. 15 f).

Fängelsestraffkommittén har nyligen avlämnat sitt huvudbetänkande (SOU 1986: 13–15) Påföljd för brott.

I det omfattande betänkandet behandlas bl. a. allmänna regler för på-följdsval och straffmätning samt frågor om brottens straffskalor. Kommit-tén diskuterar, bland många andra ämnen, hur man bör uppfatta straffvär-det hos ett stöldbrott som förövas genom inbrott och hur straffmätningen bör ske i sådana fall. Kommitténs förslag i detta avseende ingår som en del i den systematiska genomgång som görs i betänkandet.

Mot bakgrund av vad nu har sagts och med beaktande av det berednings-arbete i ämnet som kan förutses komma att inledas i regeringskansliet inom kort anser utskottet att det saknas anledning för riksdagen att initiera någon lagändring med anledning av motionsyrkandena. Utskottet av-styrker därför bifall till motionerna 606 och 607 i nu behandlade delar.

Preskriptionstidsberäkning

I motion 609 tas upp vissa frågor om hur preskriptionstid för brotten stöld och häleri bör beräknas. Motionären anser att en särreglering bör införas för sådana fall när en tjuv först behåller stöldgodset under lång tid och därefter avyttrar godset. Då bör utgångspunkten för beräkning av preskrip-tionstid vara själva avyttringen i stället för tillgreppet, anføres det i motio-nen.

De allmänna bestämmelserna om åtalspreskription finns i 35 kap. brotts-balken (BrB). De innebär att påföljd för ett brott inte får ådömas om den misstänkte inte har häktats eller erhållit del av åtal för brottet inom viss tid från brottet. Denna tid är bestämd till olika antal år beroende på det straff som högst kan följa på brottet. Preskriptionstiden är två år om på brottet inte kan följa svårare straff än fängelse i ett år, fem år om svåraste straffet är högre men inte över fängelse i två år, tio år om svåraste straffet är högre

men inte över fängelse i åtta år, femton år om svåraste straffet är fängelse på viss tid över åtta år och slutligen tjugofem år om fängelse på livstid kan följa på brottet (1 §).

Institutet åtalspreskription brukar rättspolitiskt motiveras med att statens straffanspråk inte bör upprätthållas under obegränsad tid; straffbehovet försvagas allteftersom tiden löper, och från allmänpreventiv synpunkt är det därför inte lika nödvändigt att för lång tid sedan begångna brott blir beivrade som att så sker med brott som ännu är aktuella i det allmänna medvetandet. Ett annat skäl som brukar tillmätas betydelse är att det skulle drabba den misstänkte onödigt hårt att behöva riskera att lång tid efter brottet ådömas straff som kanske äventyrar den tillvaro han byggt upp för sig.

För stöld och häleri (normalbrott) är straffmaximum fängelse i högst två år. Det innebär att brotten preskriberas efter fem år.

Vid grova sådana brott – straffmaximum fängelse fyra resp. sex år – är preskriptionstiden tio år.

Preskriptionstiden löper enligt huvudregeln från den dag då brottet begicks (4 §).

Att beräkna preskriptionstiden för ett brott innebär vanligtvis inga större problem; det brukar inte vara svårt att fastställa när ett visst brott har begåtts.

I fråga om huvudformen av häleribrottet (någon köper sådant som är frånhämt annan genom brott eller tillgodogör sig det eller tar eljest sådan befattning därmed som är ägnad att försvåra dess återställande) har det emellertid länge rått delade meningar om när preskriptionstiden skall anses börja löpa. Fyra olika metoder har diskuterats och ingående belysts i den juridiska litteraturen. Frågan torde dock numera vara löst genom ett avgörande av högsta domstolen år 1984 (NJA 1984 s. 564). Högsta domstolen intog där ståndpunkten att preskriptionstiden i princip skall räknas från den första handling som utgör ett fullbordat häleri. Senare åtgärder av gärningsmannen varigenom han tillgodogör sig egendomen eller varigenom egendomens återställande till ägaren försvåras inverkar sålunda inte på preskriptionstiden. Undantag från denna princip är visserligen tänkbara, uttalade högsta domstolen, men det får då förutsättas vara fråga om fall där den eller de senare hälerihandlingarna inte kan anses naturligt ligga i linje med den första handlingen eller om andra särpräglade situationer.

Högsta domstolen motiverade utförligt i sin dom den valda metoden för preskriptionstidsberäkning. Som skäl anfördes bl. a. att, om man skulle låta preskriptionstiden för hela häleribrottsligheten räknas först från det att gärningsmannens innehav av den aktuella egendomen upphörde, detta i många fall skulle medföra att någon preskriptionstid inte började löpa eller i vart fall att preskriptionstiden började löpa först lång tid efter det att den grundläggande hälerihandlingen företogs. En sådan ordning ansågs ej vara tillfredsställande från de synpunkter som uppbar preskriptionsinstitutet och inte heller väl förenlig med vad som fick anses gälla beträffande preskriptionstid vid andra, närliggande brott. Vidare framhölls att en sådan beräkning av preskriptionstiden skulle medföra vissa konsekvenser i fråga om förhållandet till andra brott, närmast stöldbrottet, som inte kunde

anses godtagbara. Det sagda gällde åtminstone i huvudsak också när en hälares befattning med egendomen, efter det att han mottagit den, inte begränsade sig till att han hade den kvar utan innefattade även ett eller flera förfaranden som i och för sig uppfyllde rekvisiten för häleri. I stort sett samma invändningar ansågs sålunda kunna riktas mot en ordning, enligt vilken för sådana fall preskriptionstiden skulle räknas från det sista av dessa förfaranden eller preskription skulle beräknas successivt för varje sådant förfarande för sig.

Härefter har högsta domstolen i en dom, som meddelades i december 1985, haft uppe till bedömning frågan om åtalspreskription av ett stöldbrott som omfattat även senare av gärningsmannen företagna hälerihandlingar beträffande stöldgodset (NJA 1985 s. 796).

Högsta domstolen uttalade att den som har begått en stöld enligt vedertagen princip inte kan dömas särskilt för häleri beträffande den befattning som han efter brottet har tagit med den tillgripna egendomen. Att göra avsteg från denna princip för det fall stöldbrottet är preskriberat är, anförde högsta domstolen, knappast förenligt med den ståndpunkt som i rättsfallet NJA 1984 s. 564 intagits i frågan om preskription av häleribrottslighet som innefattar flera på varandra följande handlingar beträffande samma egendom. De sakskalet som anförts i det avgörandet talar i samma mån mot en ordning enligt vilken preskription skulle räknas för varje befattning av hälerikaraktär som tjuven tar med stöldgodset, uttalades i domen. Högsta domstolen fann att åtalspreskription av ett stöldbrott som huvudregel bör omfatta också senare av gärningsmannen företagna åtgärder varigenom han har tillgodogjort sig egendomen eller försvårat dess återställande till ägaren; preskriptionstiden skall därvid räknas från det att stölden fullbordades.

Utskottet vill för sin del anföra följande.

Bakom motionärens begäran om ändring av preskriptionsfristen vid vissa fall av stöld ligger bl. a. en önskan att det skall råda samstämmighet i fråga om preskriptionstiderna för stöld och häleri. Motionären synes därvid utgå ifrån att preskriptionstiden för häleribrott normalt skall beräknas enligt en annan metod än den som högsta domstolen, enligt vad som nyss redovisats, har ansett böra tillämpas. Nackdelarna med en sådan metod, som i många fall skulle medföra att preskriptionstid började löpa först mycket lång tid efter den grundläggande hälerihandlingen, har framhållits av högsta domstolen.

Mot bakgrund av den rättspraxis som nu utbildats på det aktuella området och som enligt utskottets mening har goda skäl för sig anser utskottet att det saknas anledning för riksdagen att begära förslag om lagändring i enlighet med motionärens önskemål.

Utskottet avstyrker bifall till motion 609.

Upphörd av domstolsböter

I motion 605 kritiserar den nuvarande ordningen i fråga om betalning av böter som ädömts av domstol. Motionären efterlyser en möjlighet för den bötfällde att frivilligt kunna få betala böterna utan att indrivning företas av kronofogdemyndigheten.

Böter ådöms av domstol. Bötesstraff kan också åläggas av åklagare genom strafföreläggande och av polisman genom föreläggande av ordningsbot.

Enligt 1 § bötesverkställighetslagen (1979: 189) verkställs bötesstraff genom uppbörd eller indrivning. Regeringen bestämmer i vad mån verkställighet skall ske genom uppbörd.

Uppbörd innebär att den bötfällda frivilligt erlägger betalning till den myndighet som regeringen bestämmer (4 §). Uppbörd får ske så snart det ifrågavarande avgörandet har meddelats (2 §).

Om uppbörd inte sker skall kronofogdemyndigheten driva in böterna (6 §). Indrivningen inleds genom att den bötfällda avkrävs betalning (7 §). Utmätning kan sedan tillgripas (9 §). Indrivningen får inte ske förrän domen har vunnit laga kraft eller föreläggandet har godkänts (2 §).

Regeringen har som nyss sagts befogenhet att bestämma i vad mån uppbördsförfarandet skall användas (1 §). I 3 § bötesverkställighetsförordningen (1979: 197) har regeringen föreskrivit att uppbördsförfarandet skall användas vid verkställighet av bötesstraff på grund av föreläggande. Någon föreskrift om att uppbörd får ske även i fråga om böter som ådöms av domstol har inte meddelats.

Vad nu sagts innebär att böter som ådöms av domstol kan betalas endast genom indrivning av kronofogde.

Vid bötesverkställighetslagens tillkomst år 1979 fanns redan i tillämpning ett särskilt uppbördsförfarande för böter som ålagts inom ordningsbotts- och strafföreläggandesystemen. Förfarandet innebär att den misstänkte i samband med att föreläggandet utfärdas ges tillfälle att frivilligt betala böterna till rikspolisstyrelsen över postgiro. Vid arbetsrutinerna används ADB-teknik. I förarbetena till bötesverkställighetslagen (se prop. 1978/79: 40 s. 23 f) berörde departementschefen fördelarna med uppbörds-systemet. Bl. a. uttalades att det ligger helt i linje med de strävanden man sedan länge haft inom straffprocesslagstiftningen och även kriminalvårdslagstiftningen att verkställigheten av en påföljd kommer så snabbt som möjligt efter brottet. Det sades vidare att man genom uppbördssystemet kan reducera sådan ofrivillig "kreditgivning" från statens sida som förekommer inom indrivningssektorn. Vidare underströks att användning av ADB för all bötesuppbörd leder till rationalisering av verkställigheten. Riksdagen har också ställt sig bakom ett uttalande av chefen för justitiedepartementet vid bötesverkställighetslagens tillkomst enligt vilket den centrala uppbörden när den är fullt utbyggd i princip bör inbegripa även böter, viten m. m. som har ådömts av domstol, i den mån systemtekniska eller kostnadsmässiga skäl inte lägger hinder i vägen (prop. 1978/79: 40 s. 23 f. LU 10. rskr. 159).

Utskottet har i maj 1985 behandlat ett motionsyrkande av i stort sett samma innebörd som det föreliggande (JuU 1984/85: 38 s. 17 ff). Utskottet, som i sitt av riksdagen godkända betänkande avstyrkte bifall till motionsyrkandet under hänvisning till pågående överväganden inom regeringskansliet, uttalade följande.

Det är enligt utskottets mening närmast en självklarhet att den som av domstol döms till ett bötesstraff bör kunna på ett enkelt sätt frivilligt betala

böterna. Utskottet vill särskilt framhålla att den dömda har ett berättigat krav på att med minsta möjliga krångel kunna göra rätt för sig gentemot det allmänna. En bötfälld bör inte heller i onödan bli föremål för en sådan åtgärd som indrivning, vilken otvivelaktigt för den enskilde kan framstå som en ingripande och obehaglig åtgärd. Till vad nu har sagts kommer det förhållandet att ett förenklat system för inbetalning av domstolsböter på sikt synes vara ekonomiskt mer fördelaktigt för staten än nuvarande ordning. Det sagda innebär att utskottet delar motionärens uppfattning om behovet av en reform för betalning av böter som ådömts av domstol.

I proposition 1985/86: 155 (finansdepartementet), som nyligen överlämnats till riksdagen, föreslås en lagreglering av det ADB-register som används inom exekutionsväsendet, det s. k. utsokningsregistret. Det föredragande statsrådet uppger också i propositionen (s. 21) att det inom regeringskansliet övervägs ett förslag från samarbetsorganet för rättsväsendets informationssystem (SARI) om ett ADB-baserat system för uppbörd av domstolsböter m. m. Förslaget går ut på att den som av allmän domstol har ådömts böter eller ålagts att betala vite eller ett rättsverkansbelopp skall kunna frivilligt betala in beloppet till rikspolisstyrelsen. Om betalning sker på det sättet kommer någon registrering av domen eller beslutet inte att ske i utsokningsregistret, anför statsrådet. Innan förslaget kan genomföras återstår en del systemutvecklingsarbete; statsrådet utgår dock från att arbetet skall kunna slutföras inom en snar framtid.

Utskottet, som inte har ändrat sin inställning till behovet av en reform i fråga om betalning av böter som ådömts av domstol, utgår från att det pågående arbetet med att åstadkomma en lämplig ordning bedrivs med största skyndsamhet.

Eftersom utskottet sålunda förutsätter att förhållandena på området kommer att förbättras inom en nära framtid anser utskottet att någon riksdagens åtgärd inte är nödvändig.

Med det sagda avstyrks bifall till motion 605.

Varusmuggningslagen

I motion 622 begärs en översyn av lagen (1960:418) om straff för varusmuggling (varusmuggningslagen). I motionsmotiveringen uttalas att påföljden vid grov varusmuggling ofta onyanserat fastställs till fängelse med hänsyn till allmänpreventionen medan det finns flera fall där villkorlig dom torde vara den riktiga påföljden. Med tanke på att lagstiftningen rymmer förfaranden från de allra enklaste förseelser till grövsta tänkbara brott borde enligt motionärerna spännvidden i straffmätningen vara i motsvarande grad bred. Motionärerna skisserar en reform av varusmuggningslagen så att straffvärda beteenden medför straff och förfaranden av ekonomisk natur i större utsträckning leder till ekonomiska sanktioner.

Varusmuggningslagens straffbestämmelser omfattar främst *dels* in- och utförsel av gods i strid mot förbud, *dels* undandragande av tull eller annan allmän avgift.

Bestämmelserna om det centrala brottet, varusmuggling, ges i 1 §. Där föreskrivs i första stycket straff för den som för in varor till riket eller för ut varor därifrån utan att ge det till känna för vederbörlig myndighet. I andra

stycket föreskrivs straff för den som lämnar oriktig uppgift i tulldeklaration eller på annat sätt vilseleder i samband med tullbehandling av gods. För att gärningen skall bedömas som brott gäller i övrigt att tull eller annan allmän avgift undandras statsverket eller att in- eller utförseln sker i strid mot förbud. Säsom varusmuggling anses även vissa andra förhållanden som anges i 4 §.

Straffskalan för varusmuggling av normal svårhetsgrad innefattar böter eller fängelse i högst två år eller, om smugglingen gällt narkotika, fängelse i högst tre år. Om varusmuggling som avser underlåtenhet att ge in- eller utförsel till känna med hänsyn till godsets värde och övriga omständigheter är att anse som ringa, är straffet enligt 2 § endast böter, högst 1000 kr., eller, om smugglingen gällt narkotika, böter eller fängelse högst sex månader. För grov varusmuggling är straffet enligt 3 § fängelse lägst sex månader och högst sex år eller, om smugglingen gällt narkotika, lägst två och högst tio år.

När det gäller bedömningen av om ett varusmugglingsbrott är grovt skall enligt lagtexten särskilt beaktas om brottet förövats yrkesmässigt eller avsett gods av betydande myckenhet eller värde eller eljest varit av särskilt farlig art eller, om gärningen har gällt narkotika, den i övrigt utgjort led i en verksamhet av särskilt hänsynslös art.

I 5 § straffbeläggs motsvarande gärningar som anges i 1 och 4 §§, men som inte skett uppsåtligen utan av grov oaktsamhet. Ytterligare straffbestämmelser gäller olovlig befattning med smuggelgods (6 §) och bristande tillsyn över transportmedel (7 §).

Till komplettering av den straffrättsliga regleringen har efter mönster av skatte- och avgiftstilläggen på beskattningsområdet fr. o. m. den 1 april 1986 på tullområdet införts en administrativ sanktion, tulltillägg. Sanktionen riktar sig i huvudsak mot vissa brister vid fullgörandet av anmälnings- och uppgiftsskyldigheten i tullbehandlingen av kommersiell import. Tulltillägget är 20% av undandragen tull, skatt eller införselavgift. Det påförs den som är tullskyldig för varan och beslutas av tullmyndighet. Bestämmelser i ämnet har upptagits i tullagen (1973: 670). Tulltillägg kan påföras oberoende av om gärningen också beivras i straffrättslig ordning. I lagstiftningsärendet har emellertid samtidigt i varusmuggningslagen införts en åtalbegränsningsregel beträffande gärningar som kan föranleda bl. a. tulltillägg. Åtal får i dessa fall väckas endast när det med hänsyn till brottets allvarliga art eller i övrigt finns särskilda skäl till det (prop. 1985/86: 41, SkU 1985/86: 8, SFS 1985: 1093 f).

I ett av beredningsgruppen för tullagstiftningsfrågor förra året framlagt betänkande (Ds UD 1985: 4) Översyn av tullagstiftningen uttalar beredningsgruppen (s. 84) att det är angeläget att frågan om en modernisering av varusmuggningslagen snarast tas upp. I det nyss nämnda lagstiftningsärendet (prop. s. 33) uttalar chefen för finansdepartementet att han delar den uppfattningen (jfr SkU 1985/86: 24 s. 10 f).

I sitt i dagarna framlagda huvudbetänkande (SOU 1986: 13–15) Påföljd för brott redovisar fängelsestraffkommittén sina överväganden om straffsystemet, om straffvärdet (straffskaleöversyn) och om frågan rörande överförande av brott från specialstraffrätten till brottsbalken och vice

versa m. m. Dessa överväganden gäller bl. a. straffbestämmelserna i varusmuggningslagen (SOU 1986: 14 s. 180 ff och s. 380 ff).

I fråga om motionärernas påstående om en onyanserad straffbestämning vid grov varusmuggling kan nämnas att år 1984 sammanlagt 95 personer dömdes för sådant brott. Flertalet fall avsåg smuggling av narkotika. I 84 av fallen bestämdes påföljden till fängelse. I tre fall blev påföljden skyddstillsyn och i fyra fall villkorlig dom.

Utskottet vill för sin del framhålla att de nuvarande straffskalorna i varusmuggningslagen (som sträcker sig från allmänt bötesminimum till fängelse tio år) väl inrymmer möjligheter till den bredd i spännvidden vid straffmätningen som motionärerna efterlyser. För påföljdsbestämningen i det särskilda fallet gäller – såsom vid all annan påföljdsbestämning – de allmänna reglerna härom i brottsbalken, och dessa lämnar fullt utrymme för en sådan nyanserad tillämpning som motionärerna synes önska. Härtill kommer, som framgått av det föregående, att riksdagen, i linje med motionsönskemålet, redan förra året beslutat om en kompletterande administrativ ekonomisk sanktion på området, s. k. tulltillägg.

Den av motionärerna begärda översynen är mot denna bakgrund inte påkallad. Någon anledning för riksdagen att ta något initiativ i saken föreligger desto mindre som varusmuggningslagen, enligt vad nyss sagts, berörs av pågående och aviserat översynsarbete. Utskottet avstyrker bifall till motion 622.

Skydd för uppgiftslämnare

I motion 703 anføres att samhället bör skydda uppgiftslämnare som hjälper myndigheterna att beivra brott m. m. Motionären pekar bl. a. på att vittnen ibland vägrar att lämna uppgifter av rädsla för repressalier. Motionären anför vidare att personer som avslöjar exempelvis att brott begås på arbetsplatsen ofta blir utfrusna eller trakasserade på skilda sätt. Vidare påstås att det förekommer att polis "läcker" uppgifter om vem som angett en brottsling med påföljd att angivaren angrips av brottslingen.

Utskottet har vid ett flertal tillfällen tagit upp det allvarliga problemet att vittnen och målsägande i rättegångar, kanske framför allt i narkotikamål, utsätts för våld eller hot om våld och hyser rädsla för att vittna. För en utförlig redogörelse hänvisar utskottet till betänkandet JuU 1983/84: 24 s. 12 ff. Här kan lämnas följande sammanfattning.

Domstolsförhandlingar är i princip offentliga, vilket innebär att åhörare har rätt att vara närvarande. Av bl. a. sekretesskäl får domstolen i vissa angivna fall förordna att förhandlingen helt eller delvis skall hållas inom stängda dörrar. Någon möjlighet att förordna härom för att t. ex. vittnen skall kunna tala fritt utan att hämmas av åhörarens närvaro finns inte. Rättens ordförande kan emellertid visa ut den som stör eller uppträder otillbörligt. Om bl. a. ett vittne inte fritt vågar säga sanningen i en parts närvaro får rätten besluta att parten inte skall vara närvarande under förhöret. Vittnets berättelse skall då läsas upp för parten när han åter är närvarande. – Det finns större möjligheter att förordna om handläggning inom stängda dörrar om den tilltalade är under 21 år.

Ett motionsyrkande om vidgade möjligheter att förhöra vittnen utan närvaro av åhörare behandlades av utskottet år 1980. Utskottet, som remissbehandlat motionen, ansåg att det fanns stöd för uppfattningen att åtgärder i den riktning som förespråkades i motionen var påkallade. Vittnens rädsla för bl. a. tilltalade och åhörare och minskad benägenhet att inställa sig inför rätta hade påvisats. Utskottet, som konstaterade att *intresset bakom motionen svårligen kunde tillgodoses utan att principen om domstolsförhandlingarnas offentlighet trädde för när*, ansåg att en närmare undersökning i ämnet borde komma till stånd. Detta gavs regeringen till känna (JuU 1980/81: 5, rskr. 31).

Rättegångsutredningen har i betänkandet (SOU 1982: 26) Översyn av rättegångsbalken I Processen i tingsrätt tagit upp den aktuella frågan. Bl. a. föreslås en lagändring som innebär att, om det kan antas att ett vittne av rädsla eller annan orsak inte fritt berättar sanningen på grund av parts eller åhörarens närvaro, rätten får förordna att parten eller åhöraren inte får vara närvarande vid förhöret. Rättegångsutredningens förslag bereds för närvarande inom regeringskansliet.

Utskottet har år 1983 med anledning av en motion uttalat (JuU 1982/83: 20 s. 27) att utskottet anser det angeläget att man så effektivt som möjligt söker förhindra att vittnen och andra som lämnar uppgifter i rättegångar blir utsatta för hotelser eller andra repressalier; detta inte bara av hänsyn till enskilda personer utan också för att rättskipningen skall fungera tillfredsställande. Utskottet pekade i sammanhanget på att straffet för övergrepp i rättssak i detta syfte nyligen hade skärpts kraftigt (se JuU 1981/82: 49 s. 24) och att särskilda överväganden i fråga om skydd för vittnen pågår inom regeringskansliet.

Vad härefter gäller motionärens påstående om problem för brottsanmälare med anledning av "läckor" under polisutredning vill utskottet anföra följande.

Enligt sekretesslagen (1980: 100) gäller som huvudregel sekretess i utredning som sker enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål och i bl. a. polismyndighets verksamhet i övrigt för att förebygga, uppdaga, utreda eller beivra brott. Sekretessen gäller för uppgift om enskilda personliga eller ekonomiska förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider skada eller men om uppgiften röjs. Sekretess gäller vidare i sådan verksamhet för anmälan eller utsaga från enskild, om det kan antas att fara uppkommer för att någon utsätts för våld eller annat allvarligt men om uppgiften röjs (9 kap. 17 §).

Den nu beskrivna sekretessen gäller emellertid bara i begränsad omfattning gentemot den som misstänks för brottet. I 23 kap. 18 § rättegångsbalken föreskrivs nämligen att den misstänkte och hans försvarare har rätt att fortlöpande ta del av vad som förekommit vid förundersökningen i den mån det kan ske utan men för utredningen.

Sekretessen för förundersökningsuppgifter upphör i princip att gälla när uppgiften lämnas till domstol med anledning av åtal (9 kap. 18 § andra stycket).

Den som röjer en uppgift som han är skyldig att hemlighålla skall dömas för brott mot tystnadsplikt (20 kap. 3 § brottsbalken) till böter eller fängel-

se i högst ett år. Om brottet begås av oaktsamhet är straffet enbart böter, i ringa fall skall dock inte dömas till ansvar.

Här måste emellertid också den s. k. meddelarfriheten något beröras. Denna innebär att det är straffritt att lämna i och för sig sekretessbelagda uppgifter till massmedierna om det sker i publiceringssyfte. Det råder normalt meddelarfrihet inom polisens område. Meddelarfriheten anses utgöra en hörnpelare i den svenska tryckfrihetsrätten. I sitt betänkande (SOU 1983: 70) Värna yttrandefriheten har yttrandefrihetsutredningen gjort en genomgång av de enskilda sekretessbestämmelsernas förhållande till meddelarfriheten – något som riksdagen förutsatte vid sekretesslagens tillkomst – och därvid uttalat bl. a. när det gäller uppgifter om enskilda som är föremål för en myndighets maktutövning att den nuvarande regleringen på det hela taget framstår som väl avvägd. Någon ändring på polisens område har inte föreslagits.

Kommitténs förslag bereds för närvarande inom regeringskansliet.

Frågor om sekretess och meddelarfrihet för polisen har behandlats i en interpellationsdebatt i kammaren den 3 december 1985 (riksdagens protokoll 1985/86: 42 s. 95 ff).

Det kan här också nämnas att i narkotikakommissionens PM nr 5, Polisens insatser mot narkotikan (september 1983), diskuterades frågor om informatörer, s. k. tjallare, och kronvittnen (se s. 95 ff).

I sammanhanget vill utskottet också peka på de möjligheter som finns att ersätta enskilda personer som biträder polisen vid ingripande mot någon som t. ex. begått brott (se JuU 1985/86: 19 s. 17 f).

Det är enligt utskottets uppfattning viktigt att samhället i den utsträckning det är möjligt stöder och värnar om dem som avslöjar brott eller som under förundersökning och rättegång lämnar uppgifter som vittnen och målsägande, m. m. Det är självfallet djupt otillfredsställande att det förekommer att personer som har upplysningar om brott av värde för polis, åklagare och domstolar av rädsla för övergrepp av olika slag underlåter att medverka i det rättsliga förfarandet. Lika oacceptabelt är det när den som hörts som vittne i ett brottmål utsätts för repressalier med anledning därav. Som framgått av redovisningen i det föregående har utskottet vid flera tillfällen behandlat denna fråga. Den är av stor betydelse inte bara för den enskilde som berörs utan även för att rättskipningen skall kunna fungera på ett godtagbart sätt. Därvid har utskottet också fäst uppmärksamhet vid eventuella konsekvenser för domstolsoffentligheten i händelse av ändrade regler. Saken är sålunda aktualiserad inom regeringskansliet, och utskottet anser sig kunna utgå ifrån att det inom en nära framtid kommer att läggas fram förslag till en ordning som bättre än den nuvarande tillgodoser behovet av skydd för vittnen m. fl.

När det sedan gäller det i sekretesslagen uppställda skyddet för brottsanmälare anser utskottet att den rådande ordningen tillgodoser de olika intressen som är av betydelse i sammanhanget. En ovillkorlig rätt till anonymitet för varje anmälare skulle inte vara förenlig med den viktiga principen att den som är misstänkt för ett brott skall ha rätt att få veta vad som läggs honom till last; den misstänkte har i princip ett berättigat intresse av att få veta vem det är som har lämnat uppgifter om honom till

polisen. Utskottet anser att den möjlighet som gällande rätt ger polisen att i vissa fall vid risk för våld m. m. hålla en uppgiftslämnarens identitet hemlig utgör en lämplig avvägning mellan den misstänktes och anmälarens intresse. – Utskottet vill tillägga att inget har framkommit som ger utskottet anledning att ifrågasätta gällande regler om meddelarfrihet.

Med det sagda, som innebär att utskottet inte kan ställa sig bakom motionärens begäran om ett tillkännagivande till regeringen rörande de nu behandlade frågorna, avstyrker utskottet bifall till motion 703.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *medelsberäkningen*
att riksdagen med bifall till regeringens förslag till *Utredningar m. m.* för budgetåret 1986/87 anvisar ett reservationsanslag av 19 500 000 kr.,
2. beträffande *allmänpreventionens betydelse, m. m.*
att riksdagen avslår motion 1985/86: Ju601 och motion 1985/86: Ju607 i denna del (yrkandena 1, 2 och 9).
3. beträffande *villkorlig frigivning*
att riksdagen avslår motion 1985/86: Ju606 i denna del (yrkande 12), motion 1985/86: Ju607 i denna del (yrkande 10) och motion 1985/86: Ju614 i denna del (yrkande 13).
4. beträffande *straff för våldsbrott*
att riksdagen avslår motion 1985/86: Ju614 i denna del (yrkande 2).
5. beträffande *lagstiftningen mot brott*
att riksdagen avslår motion 1985/86: Ju222 i denna del (yrkande 1).
6. beträffande *villkorligt fängelse m. m.*
att riksdagen avslår motion 1985/86: Ju607 i denna del (yrkandena 12 och 13) och motion 1985/86: Ju608.
7. beträffande *samhällstjänst*
att riksdagen avslår motion 1985/86: Ju606 i denna del (yrkande 14) och motion 1985/86: Ju614 i denna del (yrkande 11).
8. beträffande *återfall under skyddstillsyn*
att riksdagen avslår motion 1985/86: Ju607 i denna del (yrkande 11).
9. beträffande *inbrott – grov stöld*
att riksdagen avslår motion 1985/86: Ju606 i denna del (yrkande 11) och motion 1985/86: Ju607 i denna del (yrkande 3).
10. beträffande *preskriptionstidsberäkning*
att riksdagen avslår motion 1985/86: Ju609.
11. beträffande *uppbörd av domstolsböter*
att riksdagen avslår motion 1985/86: Ju605.
12. beträffande *varusmuggningslagen*
att riksdagen avslår motion 1985/86: Ju622.

Stockholm den 13 maj 1986

På justitieutskottets vägnar

Karin Ahrland

Närvarande: Karin Ahrland (fp), Arne Nygren (s), Hans Pettersson i Helsingborg (s), Björn Körlof (m), Helge Klöver (s), Gunilla André (c), Sven Munke (m), Lars-Erik Lövdén (s), Hans Göran Franck (s), Arne Svensson (m), Birthe Sörestedt (s), Elving Andersson (c), Bengt-Ola Rytar (s), Eva Johansson (s) och Lars Sundin (fp).

Reservationer

1. Allmänpreventionens betydelse, m. m. (mom. 2)

Björn Körlof (m), Sven Munke (m) och Arne Svensson (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 7 som börjar med "Mot den" och slutar med "bör avslås" bort ha följande lydelse:

Det förhållandet att fängelsestraffkommitténs förslag nyligen lagts fram och står inför remissbehandling anser utskottet inte utgöra hinder mot att riksdagen nu tar ställning till de i motionerna 601 och 607 berörda frågorna om allmänpreventionens betydelse i straffsystemet m. m. I dessa spörsmål vill utskottet för sin del anföra följande.

En grundtanke i det svenska straffrättssystemets uppbyggnad har varit att tillgodose allmänpreventionens krav. Jämsides härmed står uppfattningar som går ut på att avgörande vikt fästs vid behovet av behandling beträffande den individ som begått brottet. Denna behandlingstanke har till en del legat bakom brottsbalkens påföljdssystem. På senare tid har i olika sammanhang satts i fråga om behandlingstanken är rationellt motiverad.

Fängelsestraffet är motiverat av i första hand allmänpreventiva skäl: det är själva det brottsliga förfarandet som skall klandras genom straffet. Straffet kan i vissa fall också tillgodose samhällets behov av skydd mot vissa kategorier av grova brottslingar.

Mot denna bakgrund finner utskottet att det, såsom anförs i de båda berörda motionerna, är angeläget att allmänpreventionen ges en framträdande roll i straffrättssystemet. Detta innebär i och för sig inte att utskottet förespråkar hårdare eller längre straff. Däremot måste upptäcktsrisken öka, lagföringen effektiviseras och straffverkställigheten inträda snabbare och göras mera konsekvent. Såsom förespråkas i motion 607 måste vidare de straffrättsliga reaktionerna för vanebrottslighet skärpas.

Vad utskottet nu anfört med anledning av motionerna bör beaktas i det pågående reformarbetet och återspeglas i det förslag till ändringar i påföljdssystemet som regeringen kan förutses komma att senare förelägga riksdagen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 2 bort ha följande lydelse:

JuU 1985/86: 35

2. beträffande *allmänpreventionens betydelse, m. m.*

att riksdagen med anledning av motion 1985/86: Ju601 och motion 1985/86: Ju607 i denna del (yrkandena 1, 2 och 9) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört i detta hänseende.

2. Villkorlig frigivning (mom. 3)

Björn Körlof (m), Sven Munke (m) och Arne Svensson (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 8 som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "bör avslås" bort ha följande lydelse:

Som framgått av beskrivningen i det föregående under rubriken Inledning (s. 3 ff) föreslår fängelsestraffkommittén vissa förändringar av institutet villkorlig frigivning. Förslaget innebär bl. a. att villkorlig frigivning skall ske obligatoriskt för alla intagna efter en och samma kvotdel, som skall vara två tredjedelar av strafftiden. Fastän kommitténs förslag nyligen har lagts fram och står inför remissbehandling, anser sig utskottet – med tanke på frågans vikt – likväl nu böra ta ställning i sak till de förslag rörande institutet villkorlig frigivning som förs fram i motionerna 606, 607 och 614.

Utskottet vill i anslutning till motionerna först konstatera att de år 1983 införda reglerna om halvtidsfrigivning har utsatts för berättigad kritik i den kriminalpolitiska debatten. Det är därför i och för sig tillfredsställande att kommittén nu föreslår att villkorlig frigivning skall ske först sedan två tredjedelar av strafftiden verkställts. Enligt utskottets mening är emellertid denna ändring inte tillräcklig. Även ordningen med obligatorisk villkorlig frigivning bör såsom förespråkas i motionerna avskaffas. Denna ordning innebär att de egentliga rättsverkningarna av en straffdom väsentligen skiljer sig från vad domen enligt sin lydelse går ut på. Enligt utskottet är ett sådant system oacceptabelt.

I linje med motion 607 anser utskottet att hela det utdömda straffet i princip bör avtjänas. I enskilda fall bör emellertid villkorlig frigivning kunna ske såsom en belöning för gott uppförande men då inte komma i fråga innan större delen av strafftiden avtjänats. Det kan finnas skäl att överväga om prövningen skall ske i domstol.

Utskottets nu framförda uppfattning bör beaktas i det pågående reformarbetet och ligga till grund för det förslag till ändringar i påföljdssystemet som regeringen kan förutses komma att senare förelägga riksdagen.

Vad utskottet nu med anledning av motion 607 i här behandlad del har anfört om villkorlig frigivning bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. – Utskottet avstyrker bifall till motionerna 606 och 614 i här berörda delar.

dels att utskottets hemställan under moment 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *villkorlig frigivning*

att riksdagen med anledning av motion 1985/86: Ju607 i denna del (yrkande 10) och med avslag på motion 1985/86: Ju606 i denna del (yrkande 12) och motion 1985/86: Ju614 i denna del (yrkande 13) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört i detta hänseende.

3. Villkorlig frigivning (mom. 3)

Karin Ahrlund (fp) och Lars Sundin (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 8 som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "bör avslås" bort ha följande lydelse:

Som har redovisats i det föregående under rubriken Inledning (s. 3 ff) föreslår fängelsestraffkommittén vissa förändringar av institutet villkorlig frigivning. Förslaget innebär bl. a. att villkorlig frigivning skall ske obligatoriskt för alla intagna efter en och samma kvotdel, som skall vara två tredjedelar av strafftiden. Fastän kommitténs förslag nyligen har lagts fram och står inför remissbehandling, anser sig utskottet – med hänsyn till frågans vikt – likväl nu böra ta ställning i sak till de förslag rörande institutet villkorlig frigivning som förs fram i motionerna 606, 607 och 614.

Utskottet vill i anslutning till motionerna först konstatera att de år 1983 införda reglerna om halvtidsfrigivning har utsatts för berättigad kritik i den kriminalpolitiska debatten. Det är därför i linje med tankegångarna i motion 606 tillfredsställande att kommittén nu föreslår att villkorlig frigivning skall ske först sedan två tredjedelar av strafftiden har verkställts.

Härigenom åstadkoms en bättre överensstämmelse mellan utmätt straff och det som verkligen avtjänas. Med hänsyn till olägenheterna med den nuvarande ordningen anser utskottet det angeläget att den ändring som kommittén föreslår kommer till stånd snarast. Detta innebär att denna fråga får brytas ut ur det pågående, mycket omfattande reformarbetet rörande ändringar i påföljdssystemet i övrigt. Regeringen bör förelägga riksdagen förslag till erforderliga lagändringar i saken. De budgetmässiga konsekvenser som utskottets ställningstagande kan medföra får beaktas av regeringen, t. ex. genom begäran om medelsanvisning på tilläggsbudget.

Vad utskottet nu med anledning av motion 606 i här behandlad del har anfört om villkorlig frigivning bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. – Utskottet avstyrker bifall till motionerna 607 och 614 såvitt nu är i fråga.

dels att utskottets hemställan under moment 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande villkorlig frigivning

att riksdagen med anledning av motion 1985/86: Ju606 i denna del (yrkande 12) och med avslag på motion 1985/86: Ju607 i denna del (yrkande 10) och motion 1985/86: Ju614 i denna del (yrkande 13) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört i detta hänseende.

4. Villkorlig frigivning (mom. 3)

Gunilla André (c) och Elving Andersson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 8 som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "bör avslås" bort ha följande lydelse:

Som har redovisats i det föregående under rubriken Inledning (s. 3 ff) föreslår fängelsestraffkommittén vissa förändringar av institutet villkorlig frigivning. Förslaget innebär bl. a. att villkorlig frigivning skall ske obliga-

toriskt för alla intagna efter en och samma kvotdel, som skall vara två tredjedelar av strafftiden. Fastän kommitténs förslag nyligen har lagts fram och står inför remissbehandling, anser sig utskottet – med hänsyn till frågans vikt – likväl nu böra ta ställning i sak till de förslag rörande institutet villkorlig frigivning som förs fram i motionerna 606, 607 och 614.

Utskottet vill i anslutning till motionerna först konstatera att de år 1983 införda reglerna om halvtidsfrigivning har utsatts för berättigad kritik i den kriminalpolitiska debatten. Det är därför i och för sig tillfredsställande att kommittén nu föreslår att villkorlig frigivning skall ske först sedan två tredjedelar av strafftiden har verkställts.

Härigenom åstadkoms en bättre överensstämmelse mellan utmätt straff och det som verkligen avtjänas. Enligt utskottets uppfattning är emellertid denna ändring inte tillräcklig. Även ordningen med obligatorisk villkorlig frigivning anser utskottet att man, såsom förespråkas i motionerna, nu bör överge. Villkorlig frigivning bör, i linje med vad som kommer till uttryck i motion 614, ske fakultativt, dvs. efter en prövning i varje enskilt fall, på sätt som skedde enligt tidigare, före den 1 juli 1983 gällande regler på området.

Utskottets nu framförda uppfattning bör beaktas i det pågående reformarbetet och ligga till grund för det förslag till ändringar i påföljdssystemet som regeringen kan förutses komma att senare förelägga riksdagen.

Vad utskottet nu med anledning av motion 614 i här behandlad del har anfört om villkorlig frigivning bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. – Utskottet avstyrker bifall till motionerna 606 och 607 såvitt nu är i fråga.

dels att utskottets hemställan under moment 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *villkorlig frigivning*

att riksdagen med anledning av motion 1985/86:Ju614 i denna del (yrkande 13) och med avslag på motion 1985/86:Ju606 i denna del (yrkande 12) och motion 1985/86:Ju607 i denna del (yrkande 10) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört i detta hänseende.

5. Straff för våldsbrott (mom. 4)

Gunilla André (c) och Elving Andersson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 8 som börjar med "Enligt utskottets" och slutar med "riksdagens bifall" bort ha följande lydelse:

Utän hinder av att fängelsestraffkommitténs förslag nyligen lagts fram och står inför remissbehandling anser sig utskottet – med hänsyn till sakens vikt – nu böra ta upp till saklig bedömning den i motion 614 berörda frågan om straffen för våldsbrott.

I anslutning till motionen kan utskottet konstatera att fängelsestraffkommitténs förslag innebär en inte oväsentlig faktisk sänkning av straffen för våldsbrott. Bl. a. föreslås att det nuvarande minimistraffet för normalgraden av misshandel sänks från fängelse till 100 dagsböter.

Samtidigt kan konstateras att antalet våldsbrott fortsätter att öka; våldsinlagen i de enskilda brotten blir allt grövre och råare. Våldet på allmänna platser har nått en sådan omfattning att många människor känner rädsla för att vistas på sådana platser. – Utvecklingen av våldsbrottsligheten inger enligt utskottets mening stark oro. Att statsmakterna ser allvarligt på saken har under de senaste åren tagit sig uttryck inte bara i att polisen har fått ökade resurser för bekämpande av våldsbrottsligheten, utan också i att kampen mot denna brottslighet har prioriterats i polisarbetet (se JuU 1985/86:19 s. 8 ff).

Mot bakgrund av det nu anförda finner utskottet, i likhet med motionärerna, att fängelsestraffkommitténs förslag om sänkning av straffen för våldsbrott och då i synnerhet för misshandel inger starka betänkligheter. Och utskottet anser därför att förslaget inte bör genomföras: våldsbrottsligheten bör föranleda kännbara straff.

Vad utskottet nu anført bör beaktas i det pågående reformarbetet och återspeglas i det förslag till ändringar i påföljdssystemet som regeringen kan förutses komma att senare förelägga riksdagen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. – Med detta tillstyrker utskottet bifall till motion 614 i här behandlad del.

dels att utskottets hemställan under moment 4 bort ha följande lydelse:

4. *beträffande straff för våldsbrott*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Ju614 i denna del (yrkande 2) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anført i detta hänseende.

6. Villkorligt fängelse m. m. (mom. 6)

Björn Körlof (m), Sven Munke (m) och Arne Svensson (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 8 som börjar med "Mot bakgrund" och slutar med "denna del" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill mot bakgrund av vad som har redovisats i det föregående starkt understryka behovet av att nya alternativ till frihetsstraff nu skyndsamt införs inom påföljdssystemet. Brottspåföljdernas främsta uppgift är att förebygga brott. Påföljden villkorlig dom har, som framhålls i motionerna 607 och 608, i detta avseende visat sig mindre ändamålsenlig. Den uppfattas många gånger såväl av den dömda som av allmänheten inte som en reaktion på brottet utan snarare som en påföljdseftergift. Detta är givetvis onöjaktigt från kriminalpolitiska utgångspunkter. Påföljden villkorlig dom bör därför enligt utskottets mening ersättas av en till sitt innehåll mera påtaglig påföljd. Utskottet föreställer sig en konstruktion, förslagsvis kallad villkorligt fängelse, innebärande att domstolen i varje fall bestämmer hur långt fängelsestraff gärningen förtjänar men medger anstånd med straffets verkställande. Vid återfall skall anståndet förverkas och fängelsestraffet verkställas. Utskottet förespråkar alltså att den proposition som har aviserats från regeringen skall innehålla förslag om införande av villkorligt fängelse och om kontraktsvård, vilka nära ansluter till de förslag som frivårdskommittén lämnade i sina två betänkanden åren 1981 och 1984.

I motion 607 sägs att det för att göra det möjligt att förhindra återfall är angeläget att den som döms till skyddstillsyn i vissa fall kan bli föremål för en särskilt intensiv övervakning. Utskottet delar denna uppfattning. Utskottet ser härvid olika möjligheter att uppnå det önskvärda resultatet. Antingen kan en särskild påföljd införas, intensivövervakning, i linje med frivårdskommitténs förslag härom, eller kan särskilda insatser göras inom ramen för den nuvarande skyddstillsynspåföljden.

Vad slutligen gäller förslaget om samhällstjänst som påföljd delar utskottet den uppfattning som frivårdskommitténs majoritet har stannat för, nämligen att många nackdelar skulle vara förenade med en sådan påföljd och att samhällstjänst därför inte bör införas i det svenska påföljdssystemet.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet bifall till motion 606 i denna del (yrkande 14) och motion 614 i denna del (yrkande 11). Med anledning av motion 607 i här aktuella delar (yrkandena 12 och 13) samt motion 608 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet har anfört i fråga om villkorligt fängelse, intensivövervakning och kontraktsvård.

dels att utskottets hemställan under moment 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *villkorligt fängelse m. m.*

att riksdagen med anledning av motion 1985/86:Ju607 i denna del (yrkandena 12 och 13) och motion 1985/86:Ju608 ger regeringen till känna vad utskottet anfört om villkorligt fängelse, intensivövervakning och kontraktsvård.

7. Samhällstjänst (mom. 7)

Karin Ahrland (fp), Gunilla André (c), Elving Andersson (c) och Lars Sundin (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 8 som börjar med "Mot bakgrund" och slutar med "denna del" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill mot bakgrund av vad som har redovisats i det föregående starkt understryka behovet av att nya alternativ till frihetsstraff nu skyndsamt införs inom påföljdssystemet. Med hänsyn till de upplysningar som utskottet har erhållit om det arbete som pågår i regeringskansliet med en proposition om alternativa frivårdspåföljder, anser utskottet att motionsönskemålen om kontraktsvård, intensivövervakning och villkorligt fängelse inte nu påkallar något särskilt uttalande från riksdagens sida. Utskottet avstyrker därför bifall till motion 607 i här aktuella delar samt till motion 608.

Vad däremot gäller motionsyrkandena om att på försök införa påföljden samhällstjänst anser utskottet det påkallat att göra ett särskilt uttalande.

I frivårdskommitténs huvudbetänkande analyseras ingående för- och nackdelarna med påföljden samhällstjänst. Utskottet vill inte bestrida att det kan finnas nackdelar med den typen av påföljd. Enligt utskottets mening visar dock frivårdskommitténs analys klart att fördelarna överväger nackdelarna. Utskottet vill särskilt peka på att samhällstjänst är en

väsentligt humanare påföljd än fängelse och på att samhällstjänst kan ha ett pedagogiskt värde. En ytterligare fördel ligger i att samhällstjänsten skapar kontakt mellan lagöverträdaren och andra samhällsmedborgare. Därigenom bör förståelsen hos allmänheten för straffades problem kunna öka. Vidare talar statsfinansiella skäl för påföljden samhällstjänst.

Enligt utskottets mening bör påföljden samhällstjänst i många fall kunna vara ett verkningsfullt alternativ till påföljden fängelse, särskilt beträffande unga lagöverträdare. Utskottets slutsats är att samhällstjänst bör införas i påföljdssystemet på försök som ett led i strävandena att minska användningen av fängelsestraffet. Vad utskottet nu anfört med anledning av motion 606 och motion 614 i här aktuella delar bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande *samhällstjänst*

att riksdagen med anledning av motion 1985/86: Ju606 i denna del (yrkande 14) och motion 1985/86: Ju614 i denna del (yrkande 11) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört i detta hänseende.

8. Återfall under skyddstillsyn (mom. 8)

Björn Körlof (m), Sven Munke (m) och Arne Svensson (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 9 med "Överväganden i" och slutar n.ed "denna del" bort ha följande lydelse:

I takt med den oroande utvecklingen av brottsligheten har det blivit nödvändigt att fästa större vikt än tidigare vid de aspekter som gäller straffens brottsavhållande betydelse och allmänhetens förtroende för straffsystemet. En stor del av den samlade brottsligheten utgörs av återfall i brott. Utskottet anser att hänsyn måste tas till detta faktum när strafflagstiftningen utformas. Härvidlag framstår det som särskilt angeläget att bryta den praxis som har utvecklats sig i fråga om användningen av skyddstillsyn. Utskottet anser, i linje med vad som anförs i motion 607, att om ett återfall sker under pågående provotid för skyddstillsyn denna normalt skall undanröjas och ersättas av en mera kännbar påföljd (fängelse). I undantagsfall kan dock allvaret i återfallsbrottet markeras genom att den tidigare ådömda skyddstillsynen förenas med ett bötesstraff eller ett särskilt ådömt fängelsestraff. En ytterligare reaktion måste dock alltid förmärkas vid återfall.

De nu redovisade ställningstagandena bör enligt utskottets mening komma till uttryck i lag. Det bör ankomma på regeringen att utarbeta förslag till sådan lagreglering.

Vad utskottet nu har anfört med anledning av motion 607 i denna del bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 8 bort ha följande lydelse:

8. beträffande *återfall under skyddstillsyn*

att riksdagen med anledning av motion 1985/86: Ju607 i denna del

(yrkande 11) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört i detta hänseende.

JuU 1985/86: 35

9. Inbrott — grov stöld (mom. 9)

Karin Ahrland (fp), Björn Körlof (m), Gunilla André (c), Sven Munke (m), Arne Svensson (m), Elving Andersson (c) och Lars Sundin (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 10 som börjar med "Mot bakgrund" och slutar med "behandlade delar" bort ha följande lydelse:

Utskottet finner det i likhet med motionärerna angeläget att slå vakt om de värden som innefattas i begreppet hemfrid. Som motionärerna framhåller är betydelsen av att den enskilde i sitt hem kan känna sig trygg för inkräktare väl förankrad i det allmänna rättsmedvetandet. Gärningar som består i att någon tränger in i och stjälar i ett hem vittnar sålunda enligt utskottets mening om hänsynslöshet och innebär en grov kränkning av hemfriden. Mot denna bakgrund anser utskottet det befogat att sådana gärningar bedöms som grov stöld. De närmare överväganden i lagstiftningsfrågan som behövs bör göras inom regeringskansliet. Saken bör enligt utskottets mening kunna ses fristående från det beredningsarbete som kan följa på fängelsestraffkommitténs nyssnämnda betänkande, och ett lagförslag bör snarast föreläggas riksdagen.

Vad utskottet nu anfört med anledning av motionerna 606 och 607 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 9 bort ha följande lydelse:

9. beträffande *inbrott — grov stöld*

att riksdagen med anledning av motion 1985/86: Ju606 i denna del (yrkande 11) och motion 1985/86: Ju607 i denna del (yrkande 3) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört i detta hänseende.

Särskilda yttranden

1. Uppbörd av domstolsböter (mom. 11)

Björn Körlof (m), Sven Munke (m) och Arne Svensson (m) anför:

Med instämmande i vad som anförs i motion 605 riktar utskottet kritik mot den nuvarande ordningen i fråga om betalning av böter som ädömts av domstol. Eftersom förhållandena antas bli förbättrade inom en nära framtid anser utskottet att det inte behövs någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av motionen.

Vi konstaterar att saken efter riksdagsbehandlingen för ett år sedan förts framåt på sådant sätt att vi kan avstå från att reservera oss mot utskottets ställningstagande. Vi vill dock — i likhet med utskottet — understryka vikten av att det pågående arbetet med att få till stånd en lämplig ordning bedrivs med största skyndsamhet.

2. Skydd för uppgiftslämnare (mom. 13)

JuU 1985/86: 35

Björn Körlof (m), Sven Munke (m) och Arne Svensson (m) anför:

I likhet med utskottet vill vi framhålla att motionären aktualiserar ett mycket allvarligt problemkomplex. Det är självfallet helt oacceptabelt att den som har upplysningar om brott av värde för polis, åklagare och domstolar kan tvingas att inte delta i det rättsliga förfarandet av rädsla för övergrepp eller löper risk för repressalier om han ändå gör det. Dessa problem har accentuerats i takt med den oroande utvecklingen av narkotikabrottsligheten och den grova våldsbrottsligheten. Det finns all anledning att se med allvar på dessa problem, särskilt som utvecklingen har gått i liknande banor i många andra länder, ibland med mycket svåra konsekvenser för både enskilda människor och rättskipningens effektivitet. Samtidigt bör det konstateras att det inte omedelbart erbjuder sig några lätta och enkla lösningar på problemen om man – såsom självfallet måste förutsättas – skall söka dessa inom ramen för vår rättstradition. I linje med vad utskottet uttalar utgår vi från att synpunkter av detta slag beaktas i det pågående arbetet i saken.

Utredningar m. m.	1
Motioner	1
Utskottet	3
Medelsberäkningen	3
Påföljdsfrågor	3
Inledning	3
Frågor med anknytning till fängelsestraffet m. m.	7
Frågor med anknytning till frivårdspåföljder	8
Inbrott – grov stöld	9
Preskriptionstidsberäkning	10
Uppbörd av domstolsböter	12
Varusmuggningslagen	14
Skydd för uppgiftslämnare	16
Utskottets hemställan	19
Reservationer	20
1. Allmänpreventionens betydelse, m. m. (mom. 2) (m)	20
2. Villkorlig frigivning (mom. 3) (m)	21
3. Villkorlig frigivning (mom. 3) (fp)	22
4. Villkorlig frigivning (mom. 3) (c)	22
5. Straff för våldsbrott (mom. 4) (c)	23
6. Villkorligt fängelse m. m. (mom. 6) (m)	24
7. Samhällstjänst (mom. 7) (fp, c)	25
8. Återfall under skyddstillsyn (mom. 8) (m)	26
9. Inbrott – grov stöld (mom. 9) (m, fp, c)	27
Särskilda yttranden	27
1. Uppbörd av domstolsböter (mom. 11) (m)	27
2. Skydd för uppgiftslämnare (mom. 13) (m)	28

